

10krát S MKV

Metodické listy
pro výuku
multikulturní
výchovy dle
osobnostního
přístupu

10krát S MKV

Metodické listy
pro výuku
multikulturní
výchovy dle
osobnostního
přístupu

10krát s MKV

Metodické listy pro výuku multikulturní výchovy dle osobnostního přístupu

Autoři: Monika Černá, Mariana Formanová, Markéta Hajská, Tereza Jarošová, Magdalena Kabelková, Kateřina Kociánová, Pavel Košák, Adéla Lábusová, Lucie Pivoňková, Hana Synková, Zdeňka Vaňurová

Editor: Zdeňka Vaňurová

Spolupracovali: Blanka Gruntová, Tomáš Habart, Iva Janská, Petra Skalická

Jazykové korektury: Jitka Kodrová

Fotografie: Iva Zímová (str. 23, 49 – 51)

Grafická úprava: Pavel Strnad

Tisk: Atoll PRINT, s.r.o.

Vydal: Člověk v tísni, o.p.s., Praha 2010

Vzdělávací program Varianty

Šafaříkova 635/24, Praha 2

varianty@clovekvtsni.cz

www.varianty.cz

www.clovekvtsni.cz

ISBN: 978-80-87456-07-1

Tento materiál vznikl v rámci projektu „MKV jinak“, který byl finančně podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

Úvodem	7
Keva	9
Nemám rád, když...	19
Rozhovory	25
Winton train	39
Černobíle	45
Jak se díváme na svět	53
Babička Tonička	61
Co se říká o...	67
Normální holka	71
Šťastně svoji	79

Úvodem...

- 1) **10krát s MKV** je pracovní sešit vzdělávacího programu Varianty, který přináší deset aktivit pro výuku multikulturální výchovy na základních a středních školách.
- 2) Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni se již deset let věnuje multikulturální výchově a podporuje zavádění interkulturálního a globálního rozvojového vzdělávání do českého školství.
- 3) Za dobu existence Variant vznikly desítky materiálů: publikace, bulletiny, webové portály, hry nebo komiksy, jejichž cílem je napomáhat pedagogům integrovat interkulturální a globálně rozvojová témata do výuky a života škol.
- 4) Metodické listy, které právě držíte v ruce, úzce navazují na předchozí publikace **Než začneme s multikulturální výchovou – od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu** a **Dvakrát měř, jednou řež – od multikulturální výchovy k vhledu**. Doporučujeme se s nimi podrobně seznámit předtím, než začnete s aktivitami pracovat. Obsahují totiž teoretická východiska i praktické návody jak postupovat při výuce multikulturální výchovy podle tzv. osobnostního (transkulturálního) přístupu.
- 5) **10krát s MKV** je ryze praktický návod pro všechny, kteří hledají inspiraci a nebojí se vyzkoušet něco nového. Tento pracovní sešit je jakýmsi odlehčeným receptem jak alespoň zčásti nasytit přetrvávající „hlad“ po informacích, postupech a nápadech pro práci s tématy multikulturální výchovy ve školách. Počítá však s předchozím osvojením si metod a východisek osobnostního (transkulturálního) přístupu. Jejich neznalost by mohla naopak vést k opačnému nežli kýženému cíli těchto aktivit, a to k podpoře a utvrzování stereotypního uvažování, skupinových konceptů, generalizací apod.

- 6) Tento sešit nemá být přesnou kuchařkou jak postupovat, důležitá je vždy Vaše (pedagogova) vlastní zkušenost. Jedním z cílů transkulturního (osobnostního) přístupu je totiž také hledání vlastní cesty k realizaci MKV, inspirované jak osobním životním příběhem pedagoga, tak jeho žáků. Jedná se o směr, který oproti kulturně-standardnímu přístupu MKV vychází především z reálných zkušeností a příběhů lidí žijících v multikulturní realitě a který popisuje, jakým způsobem různé kulturní vlivy působí na každého člověka a spoluvytváří jeho identitu.
- 7) Představujeme Vám deset aktivit vzniklých a pilotně ověřených v projektu „MKV jinak“, v rámci něhož byl realizován jednosemestrální blended-learningový kurz zaměřený na multikulturní výchovu dle osobnostního přístupu pro studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a Univerzity Jana Amose Komenského a také otevřené semináře pro pedagogy.
- 8) Jednotlivé aktivity se věnují různým tématům, pracují s různými materiály, jsou určeny různým věkovým skupinám žáků a využívají různých nástrojů a metod aktivního učení.
- 9) Všemi aktivitami se prolíná cílená práce s odlišnostmi, stereotypizací a předsudky i uvědomění si toho, jak a kde se utvářejí.
- 10) Přejeme Vám, pokud budete s aktivitami pracovat či se jimi inspirovat, mnoho úspěchů. Uvítáme také Vaši zpětnou vazbu – jak se Vám dle popisu aktivit postupovalo ve výuce, jaké byly reakce žáků, jaký máte z aktivity a její realizace pocit, jakým způsobem jste ji případně upravovali a další zajímavé podněty. Děkujeme!

Keva

Cíle

Žáci

- Identifikují předsudky v textu a určí, na základě čeho vznikají.
- Rozlišují mezi rovinou vnitřních pocitů obětí předsudků a vnějších charakteristik, které z pohledu druhých vykazují.
- Ověří si, že zaujímání předsudků a negativních stereotypů často vyvolává nepříjemné emoce u těch, kteří jsou na základě předsudků hodnoceni.

Věková kategorie

- 7. – 9. třída ZŠ, odpovídající ročníky víceletých gymnázií, SŠ

Využití v předmětu

- občanská výchova, základy společenských věd, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 60 minut

Pomůcky

- flipchart, tabule, psací potřeby, barevné lepící papírky, kopie komiksů pro každého žáka nebo pro každou dvojici žáků

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Ukažte žákům obrázek Kevy z komiksu (nechte kolovat mezi žáky).
- Zadejte žákům, aby zkusili uhádnout, proč říkají lidé z rodiny a kamarádi této slečně Keva? Žáci mohou pracovat ve dvojicích nebo malých skupinkách, můžete také vést pouze volnou diskusi. Pomocné otázky: *Odkud asi Keva je? Kde žije? Co asi dělá? Kolik je jí let? Proč se jí tak říká?* Apod.
- Představte žákům komiks, jehož je Keva hlavní hrdinkou a se kterým budou dále pracovat. Řekněte jim, kdo je Keva, a stručně popište její příběh, a také proč se jmenuje Keva. Odpověď lze nalézt v jedné epizodě textu: Keva není právě jméno, ale přezdívka, která původně zněla Kevin – podle jejího oblíbeného filmového hrdiny z filmu *Sám doma*, později pozměněná na holčičí tvar Keva.

Komiks nazvaný podle jména své hlavní hrdinky *Keva* je součástí trilogie nazvané *O příběhy*. Jedná se o autentické dokumentární komiksy, které zpracovávají vyprávění tří Romů. Komiks *Keva* je mozaikou vzpomínek, úvah, přání a výpovědí dvacetileté Romky z pražského Smíchova. Keva žije zdánlivě obyčejným životem jako dítě z mnohačetné romské rodiny, se kterou prožila většinu života na „špatných adresách“, má však ve svém věku odlišné životní zkušenosti než většina jejích vrstevníků.

Zdroj: Bořkovcová, M.; Hajská, M.; Mašek, V.: *Keva. O příběhy*, Nakl. Lipník, Praha, 2010.

Hlavní část:

- Rozdějte všem žákům nebo každé dvojici žáků kopie textů všech tří ukázek komiksu.
  - Vyzvěte žáky, aby si pozorně přečetli úryvky komiksu. Vyzvěte je zároveň, aby splnili ve dvojici následující úkoly (napiště na tabuli nebo flipchart zadání):
1. Najděte v komiksu všechny situace, ve kterých se vyskytuje nějaký předpoklad nebo stereotyp vůči nějaké osobě.
  2. Jak byly tyto osoby viděny zvenku? Jak je charakterizovali ti, kteří o nich měli předpoklady?
  3. Pokuste se představit si, jak se cítily osoby, které byly objekty těchto předpokladů nebo stereotypů (jaké byly jejich konkrétní emoce, pocity – ať již na základě jejich chování v textu či na základě vašich zkušeností – jak byste se asi cítili vy v té situaci atp).

Nechte žáky pracovat ve dvojici na výše uvedených otázkách.

- Vyzvěte některou z dvojic, aby uvedla příklad předpokladu, se kterým se v textu setkala. Rovněž tuto dvojici požádejte, aby představila odpověď na otázku 2 a 3. Výstup zapisujte na flipchart do jednoduché předem připravené tabulky se třemi sloupci (pro větší návodnost můžete žákům modelově jeden řádek tabulky předem vyplnit, třetí ponechte zatím prázdný):

Vnitřní pocity / emoce	Vnější charakteristiky	
Např. jiná, cizí	Odlíšné návyky, neznalost místních poměrů	
Např. méněcenná	Odlíšný vzhled	

- Požádejte další dvojice, aby představily svoje odpovědi. Pokuste se postupně získat popisy předpokladů ze všech úryvků komiksu. Odpovědi dále zapisujte do tabulky.

- Po sepsání odpovědí se podívejte společně s žáky na tabulku zapsanou na flipchartu. Položte žákům otázku: *Na základě jakého typu odlišnosti vznikl tento předpoklad? Čím je tato odlišnost, která se stala terčem kritiky (pozornosti) okolních lidí, způsobena? Jak byste tuto odlišnost co nejuvěstičněji pojmenovali?* Odpovědi opět zaznamenejte do tabulky (nadepište třetí sloupec a opět můžete s prvními odpověďmi žákům pomoci):

Vnitřní pocity/emoce	Vnější charakteristiky	Typ odlišnosti
Např. jiná, cizí	Odlíšné návyky, neznalost místních poměrů	Odlíšné místo původu
Např. méněcenná	Odlíšný vzhled	Nezvyklé oblečení, účes

- Po doplnění „typů odlišnosti“ do pravého sloupce u všech řádků upozorněte studenty, že to, co právě popsali, je nejčastějším mechanismem vzniku předpokladů. Například máme tendenci vytvářet si předpoklady o osobách, které se od nás liší (viz 3. sloupec) *barvou pleti, odlíšným místem původu, jazykem nebo jen dialektem / akcentem či přízvukem* atp. Tyto osoby pak charakterizujeme tak, že (viz 2. sloupec) mají např. *odlišné návyky, neznají naše poměry* atp. Objekty (nebo „oběti“) našich předpokladů se přitom vnitřně mohou cítit (viz sloupec 1) *méněcenně, jako jiní, cizí*.

Závěrečná část / reflexe:

- Vyzvěte žáky, aby si každý sám za sebe zkusil vzpomenout na situaci, kdy se stal podobně jako hrdinové komiksu obětí předpokladů. Požádejte je, aby zapsali na lepicí papírek: *zprvu jedním slovem pocit, jak se přitom cítili, a za druhé, aby co nejstručněji charakterizovali, jak byli v této situaci viděni (nebo jak asi vypadali) z vnějšku*.

- Nechte žáky po splnění úkolu nalepit lepící papírky na flipchart do příslušných sloupců tabulky. Po nalepení všech papírků se podívejte na flipchart a společně označte jednotlivé emoce znamínkem plus či minus jako pozitivní nebo negativní. Můžete vyzvat dobrovolníky, aby sdělili ostatním svůj příběh, kdy se stali obětí předsudků.
- Položte studentům několik otázek k právě proběhlé aktivitě, např.:
*Které typy emocí převládají, pozitivní nebo negativní? Proč?
Jak se liší předsudky, jejichž obětí se stala romská dívka jménem Keva, od předsudků, jejichž obětí jste se stali vy sami? Co mají společného?*
- Na závěr shrňte spolu s žáky celou aktivitu diskusí o tom, jak pracovat s předsudky. Diskusi podpořte otázkami typu: *Jak práci s předsudky začít? Co je předsudek a s jakými emocemi bývá spojen? Na základě čeho a kde vzniká? Týká se nás všech nebo jen některých lidí? Můžeme nějak ovlivnit chování druhých vůči nám? Jak reagovat, když se k nám někdo chová na základě předsudku? Atd.*

* Poznámka:

Snažte se otázkami a diskusí poukázat na to, že práci s předsudky musíme začít u nás samotných. Pokud se máme bavit o předsudcích, nestačí si pouze pojmenovat, co je to předsudek a jak s ním zacházet, ale také si uvědomit, že bývá spojený s negativními a nepříjemnými pocity. Je to téma, které se týká nás všech, a většina z nás se s ním již někdy setkala, jak jsme poznali i podle toho, že jsme si dokázali takovou situaci představit. Toto téma se navíc netýká pouze našich vlastních emocí, které bychom se mohli naučit ovládat, ale také střetu různých emocí. Jedná se o konflikt různých interpretací světa a z toho vyplývajících nepochopení, jak jsme viděli v ukázkách z komiksu Keva nebo na našich vlastních zkušenostech. Musíme se naučit zvládat to, jak na nás lidé z vnějšku reagují a zároveň si uvědomit, i když nám to bude nepříjemné, že podobně se často i my sami chováme vůči osobám ve svém okolí.

Doplňující literatura:

Buryánek, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s., Praha 2002. Naleznete na webových stránkách <http://www.varianty.cz/cdrom/>

Část věnovaná tématu předsudků: <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/>

NEVIM PROČ, JÁ SI PAMATUJU, ŽE DYŽ SME BYLY MALÝ, TAK SME JELY S TÝNOU A SE SESTRĚNICEMA NA NÁKY KOUPALIŠTĚ. BYLO NÁM ASI TAK DESET.

TY MÁŠ KVÁSNÝ VASY.

DÍVEJ, JAK MÁ KVÁSNÝ VASY!

ČELNÝ VASY.

NEMLUV NA NĚ!

MAMÍ, TO JE TA CIGOŠKA?

POČ?

TAKLE VYPADAJ TY CIKÁNI?

JO TAKLE.

SME NA NĚ JENOM KOUKALY! TO JIM MOHLO BEJT TAK TŘI ROKY, TĚM HOLČÍKÁM.

A VE ŠKOLE...

CO TO JE?

NO KRUŽÍTKO, NE?

JENŽE UMĚLOHMOTNÁ KRUŽÍTKA MY TADY NEPOUŽÍVÁME.

NO, ALE TADY NEJSI V PRAZE! JÁ VIM, TY SI PRAŽÁČKA! TY SI NĚCO VÍC NEŽ MY!

V SENOMATECH SEM PŘEŠLA BRZO DO JINÝ TŘÍDY, PROTOŽE TA UČITELKA ŠLA FURT PROTI MNĚ. TAM TO UŽ BYLO DOBRÝ, I KDYŽ TAM TAKY BYLA JEDNA UČITELKA SVINĚ.

TO BYLA STRAŽNÁ SVINĚ. JÁ SEM JI MĚLA NA ANGLIČTINU. A VONA BYLA DOST RASISTKA.

RENATO, DOUFAJ, ŽE SES PŘEZULA.

NE, NEPŘEZULA. ŠATNA BYLA ZAMKNUTA.

DALA SEM SI BOTY KE DVĚŘIM A SEM TADY BOŠA.

NO, TO SEM RÁDA, PROTOŽE TADY VĚTŠINOU SE TY CIKÁNI VŮBEC NEPŘEZOUVAJ!

PANI UČITELKO, NEPŘEHNALA STE TO?

DYŽ JE TO PRAVDA! TY CIKÁNI SI TADY DĚLAJ, CO CHTĚJ, V TÝ ŠKOLE. VONI JE NEPŘEZOUVAJ. NEDODRŽUJOU ŽÁDNÝ PRAVIDLA!

TAK SE PODIVEJTE, ŽE SME VŠICHNI PŘEZUTÝ! JÁ SEM TADY EŠTĚ NEVIDĚL ŽÁDNOU UČITELKU TAKLE MLUVIT. NIKDO SI TADY NA NÁS NESTĚŽUJE, TAK PROČ VY? VY STE TADY NOVÁ! TADY SOU VŠICHNI UČITELÉ UŽ NÁKOU DOBU A EŠTĚ SME TO OD NICH NESLYŠĚLI !!

A JEDEN KLUK NĚŘEK ZA CELOU HODINU ANI A' ANI BĚ. A JÁ A JEDNA HOLKA JSME SE FURT HLASÍLY.

PĚT
DVA
TŘI
ČTYŘI
DVA
TŘI!

JAKTO? NEMÁM ŽÁDNOU PĚTKU, DĚLALA SEM NAVÍC. TEN KLUK NĚŘEKNE ZA HODINU NIC - A MÁ TROJKU. JAK JE TO MOŽNÝ?

A VONA NÁM ŘEKLA VO POLOLETÍ, ŽE MNĚ DÁ ČTYŘKU NA VYSVĚDČENÍ.

DYŽ ČTE, TAK TO JE, JAK DYŽ ČTE ČTVRTÁK.

TO NENÍ PRAVDA! A O ZNÁMKÁCH SI S DOVOLENÍM BUDU ROZHODOVAT SAMÁ!

POTOM FURT NA MĚ NARAŽELA. BYLA SEM FURT PO ŠKOLE. VONA, ŽE ŽEVEKÁM, JÁ, ŽE NE. JÁ, ŽE NEMÁM ŽEVEKÁČKU. ZVEDLA SEM SE A ŠLA SEM ŽE TŘÍDY. VONA ŠLA ZA MNOU, A ŽE SEM DRŽK, ŽE SI POZVE RODIČE. POZVALA SI MAMU, ŽE PREJ BY MĚ MĚLA ZKROTIT, ŽE SEM DRŽA. JÁ SEM JI ŘIKALA, ŽE MI JE UKRADENA.

NĚMÁROVA!
BYLA SEM JEDINÁ HOJKA, KTEROU...

VYHAZOVALA ZA DVĚŘE.
OKAMŽITĚ SE SEBER!
A VYPADNI ZA DVĚŘE!

JÁ UŠ SEM SI PŘEPADALA ZA DVĚŘMA JAKO...

DOMA

Ne
mám
rád
kdýz

Nemám rád, když...

Cíle

Žáci:

- Vyjádří, jaké jednání a chování ve vztahu k nim jim není příjemné.
- Najdou charakteristiky, které mají společné s chlapcem z příběhu.
- Vysvětlí vlastními slovy, co je to předsudek.
- Popíší, v jakých situacích se s předsudky setkávají nebo mohou setkat.

Věková kategorie

- 4. – 5. třída ZŠ
Při výběru jiného textu je možné použít lekci i na druhém stupni ZŠ či víceletém gymnáziu

Využití v předmětu

- český jazyk, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 70 minut

Pomůcky

- text okopírovaný pro každého žáka, pastelky, fixy, tabule a křídly nebo flipchart s fixy, papíry, mapa ČR, fotografie zobrazující nějakou vesnici v jižních Čechách, fotografie přibližně 10letého černošského, asijského nebo romského chlapce, lepící páska nebo guma

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Žáci sedí v lavicích uzpůsobených do tvaru podkovy tak, aby na sebe vzájemně viděli. Na tabuli napište větu: „Nemám rád, když se mnou někdo jedná nějakým způsobem jen proto, že jsem .....“
- Každému žákovi rozdejte lístek papíru. Jejich úkolem je opsat si na lístek větu z tabule a doplnit ji. Zeptejte se jich, jestli někdy měli pocit, že se s nimi jedná nějakým způsobem jenom proto, že jsou „nějací“ (např., že patří k nějaké skupině, nebo že jsou v něčem jiní apod.). Dejte jim chvíli na promyšlení odpovědi. Můžete uvést příklad: *Já nemám ráda, když se mnou jedná někdo urážlivě jen proto, že jsem žena. Například, když jedu autem pomalu a nějaký řidič na mě pokřikuje: „No jo, ženská.“* Apod.
- Poté žáky vyzvěte, ať nalepí své lístky na flipchart, který mezitím připravíte. Nechte je prohlédnout si všechny lístky. Když se bude chtít někdo na něco zeptat nebo se k něčemu vyjádřit, tak může.
- Po prohlédnutí vyvěste flipchart na viditelné místo ve třídě.

Hlavní část:

- Sedněte si s žáky do kruhu a přečtěte jim text o Honzovi Podlážkovi (str. 24). Text mohou číst i žáci.
- Ukažte jim fotografii vybrané jihočeské vesnice. Zeptejte se jich, jestli vědí, kde vesnice leží. Využijte při tom mapu ČR. Nejdříve mohou žáci najít České Budějovice, potom vybranou vesnici. Zeptejte se jich, co o tomto kraji vědí, případně jim sdělte některé informace.

- Zeptejte se žáků, co si z textu pamatují: *Jak se jmenují Honzovi kamarádi? Jaké jsou Honzovy zájmy? Co je jeho nejoblíbenější jídlo?* Zapisujte vše na tabuli nebo na flipchart do levé půlky. Poté se zeptejte žáků: *Jmenují se někteří vaši kamarádi třeba stejně? Má někdo stejné zájmy? Chutná někomu stejné jídlo?* Pokud např. Martin řekne, že jeho oblíbeným jídlem je také krupičná kaše, napište na pravou půlku flipchartu Martin a šipku ke krupičné kaši v levé půlce. Takto zmonitorujte a запиšte vše, co se shoduje u žáků a u Honzíka. Pozorně si s dětmi údaje přečtete.
- Žáci se vrátí do lavic. Jejich úkolem bude nakreslit, jak si Honzu představují. Všechny obrázky dejte na koberec doprostřed místnosti, žáci si sesednou do kruhu okolo výkresů.
- Když si žáci obrázky prohlédnou, ukažte jim fotografii Honzíka (fotografie např. černošského, asijského, romského či jiného na první pohled vzhledově „odlišného“ chlapce. Můžete použít také přímo fotografii na straně 23). Nic k tomu neříkejte. Na reakce žáků nejdříve nereagujte. Nechte je sdělit všechny komentáře.

Závěrečná část / reflexe:

- Poté, co žáci situaci spontánně okomentují, zeptejte se jich: *Jak Honza asi nemá rád, když s ním lidé jednají, s jakými situacemi se může Honza setkávat?* Připomeňte jim jejich komentáře a výrazy, když viděli Honzovu fotografii. Odpovědi zapisujte na tabuli vedle flipchartu s jejich odpověďmi ze začátku hodiny (*Nemám rád, když...*).
- Na závěr zůstaňte s žáky v kruhu. Pokračujte v práci s danou větou a upozorněte je, že lidé se k sobě často chovají (jednají, posuzují se) na základě stereotypů nebo předsudků a nikoli na základě osobní zkušenosti. Zeptejte se jich, jestli vědí co jsou to předsudky nebo co si na základě proběhlé aktivity myslí, že by mohly být. Poté jejich odpovědi shrňte do jedné odpovědi a ukažte, jak se předsudky promítly do jejich posuzování Honzy. Nechte je říct, co se v této hodině dozvěděli a jestli se nějak změnil jejich chování k lidem, kteří jsou v něčem jiní.

TEXT

Honza Podlážka

Honzovi je 10 let a narodil se v Českých Budějovicích. S rodiči žije v malé vesnici na jihu Čech. Honzovými nejlepšími přáteli jsou Petr, Tomáš, Jakub, František a Veronika. Všichni bydlí ve stejné vesnici a chodí do stejné třídy jako Honza, do 4. B. Je to správná parta a zažívají spolu spoustu dobrodružství. Honza je moc rád, že má takové kamarády, protože má s kým chodit ven na hřiště, jezdit na kole nebo hrát fotbal. Důležité ale je, že si mezi sebou mohou říkat, co je těší nebo trápí, od toho přeci přátelství je, že?

Honzovým nejoblíbenějším jídlem je krupičná kaše sypaná cukrem a skořicí. Maminka mu ji vaří každý večer, než jde Honza do postele a kamarádi si z něho občas dělají legraci, že je jako malé mimino. Také má moc rád ovocné knedlíky a svíčkovou, ale to mu maminka každý večer nevaří.

Honzova maminka pracuje jako knihovnice v Českých Budějovicích a nosí mu spoustu zajímavých knížek. Nejraději má knížky o vesmíru a také si rád prohlíží mapy. Zvláštní, že? Rád sedává na zahradě pod jabloní, když je hezky, samozřejmě, rozloží si mapu světa a jezdí po ní prstem. Mapa krásně voní světem a Honza si představuje, jak v létajícím balónu přelétává ze země do země, poznává nové přátele, nahlíží do cizích knih, učí se cizím jazykům a ochutnává jídla, která nejedl. Jestlipak by mu všude uměli uvařit krupičnou kaši? Takovou, jako dělá maminka, určitě ne, myslí si Honza a podívá se na oblohu. Tolik zajímavých věcí je pod jedním jediným sluncem, na jedné malé šišaté zemi. Kolik dětí asi teď sedí venku, dívá se do nebe a přemýšlí o tom samém, o čem přemýšlí Honza?

Rozhovory

Cíle

Žáci:

- Uskuteční rozhovor na dané téma s vybranou osobou, při kterém se odpoutají od vnímání lidí skrze skupinové kategorie a nahlédnou do života druhých jako jednotlivců s vlastní vůlí i životními postoji.
- Při vedení rozhovoru vhodně formulují otázky (nestereotypní, nenávodné, zachycující jednotlivé momenty z biografie respondentů).
- Ocení význam osobní zkušenosti pro pochopení dané problematiky.
- Reflektují své jednání, pocity a průběh rozhovoru na dané téma.

Věková kategorie

- žáci SŠ

Využití v předmětu

- dějepis, občanská výchova, zeměpis, základy společenských věd, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 45 minut vstupní část
- vymezené časové období pro zpracování úkolu mimo výuku (rozhovor s respondentem, přepis rozhovoru a jeho reflexe)
- 60 minut reflexní část

Pomůcky

- psací potřeby nebo záznamové zařízení (např. mobilní telefon, přehrávač s hlasovým záznamem, diktafon), tabule, flipchart, fixy, kopie z komiksu *Ferko* do skupin, zadání rozhovoru pro každého studenta

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část (ve škole):

- Rozdělte třídu do několika skupin (počet a velikost skupin závisí na celkovém počtu žáků ve třídě, doporučená maximální velikost skupiny je 5 žáků). Rozdejte jim část komiksového příběhu vyprávějícího o tom, jak se skupinka přátel vydává nahrávat rozhovor s Ferkem Makulou. Ukázkou z komiksu naleznete na konci této aktivity.

Komiks nazvaný podle jména hlavního hrdiny *Ferko* je součástí trilogie nazvané *O příběhu*. Jedná se o autentické dokumentární komiksy, které zpracovávají vyprávění životních příběhů tří Romů. Kniha *Ferko* zachycuje život šedesátiletého olašského Roma ze severních Čech a jeho různé světy.

Zdroj:

Bořkocvová, M., Hajská, M., Mašek, V.: *Ferko. O příběhu*, Nakladatelství Lipník, Praha, 2010. Knihu si lze také v tištěné podobě objednat na www.astasme.cz

- Okopírujte či vytiskněte pro žáky stranu první (stránka začínající nápisem *Chrastava...*) a druhou (*Dobrý den...*) a dále dvoustranu šest a sedm (*Ferko, my sme vám chtěli něco říct a Jednou jsem jel dolu...*).
- Vyzvěte žáky, ať si stránky přečtou a následně ve skupinkách diskutují o tom, jak asi uvažoval člověk, který pokládal otázky, jak si je vybíral a proč volil takové otázky a ne jiné, co bylo cílem jeho práce atp.
- Vysvětlíte žákům, že budou dělat něco podobného jako postavy z příběhu: do určitého data (např. do měsíce) přinese každý žák (případně dvojice žáků) přepsaný rozhovor s člověkem, kterého si sami vyberou. Cílem rozhovoru bude zachytit, zpracovat a předat jeho osobní příběh (či jeho část), který bude souviset s konkrétním probíraným tématem. Zdůrazněte hned v úvodu, že záznamy rozhovorů i jejich výstupy budou anonymní.
- Výběr dotazovaného pro rozhovor (respondenta) závisí na tématu, kterému se žáci chtějí v rámci výuky věnovat. Například:
  - ▶ *Identita* (kdo jsem, kde se cítím doma, biografický rozhovor o životě a hodnotách...);
  - ▶ *Interkulturní komunikace* (jak je pro mě těžké orientovat se ve společnosti, ve které jsem se nenarodil...);
  - ▶ *Diskriminace* (jak jsem se bránil/a proti diskriminaci...);
  - ▶ *Migrace* (dojíždění za prací, odchod z města na venkov a naopak, odchod z ČR, příchod do ČR a život zde, studium v cizině...);
  - ▶ *Víra* (život s vírou, konverze, postoje okolí...);
  - ▶ *Nerovnost ve společnosti* (extrémní bohatství, moc, chudoba, sociální vyloučení, co je pro mě obtížné...);
  - ▶ *Sexualita a gender* (odlišná orientace; jak vypadaly genderové role v době našich prarodičů...).
- Vysvětlíte žákům, že respondentem musí být někdo, kdo níže uvedenými tématy „žije“ a vypráví je na základě své vlastní zkušenosti. Nemůže to být někdo, kdo o těchto věcech pouze hodně ví a sám je nezažil, řeší je například jen v rámci svojí profese, ani někdo, kdo by si jen tak rád popovídal a sdělil svůj názor na téma. Např. pokud chcete dělat rozhovor o mezistátní migraci, vhodným partnerem nebude příslušník cizinecké policie, ale někdo, kdo se sám přestěhoval z jedné země do druhé.

- Zdůrazněte žákům, aby se snažili klást otázky nesměřující ke skupinové kategorizaci, ale ke zkušenosti konkrétního jednotlivce. Otázka na respondenta by neměla znít obecně či dokonce stereotypně: *Proč se cizinci neučí česky? Ale např. Co Vy a čeština? Jak jste to zvládla/a? Kladení otázek na daná témata lze i předem nacvičit.*
- Práce žáků bude mít strukturu uvedenou v příloze této aktivity (zadání na straně 32). Proberte s žáky zadání a diskutujte o jejich možných obavách a rizicích rozhovoru.

Hlavní část (samostatná práce mimo výuku):

- Žáci v určeném časovém období zrealizují rozhovor podle zadání (viz příloha).
- Žáci Vám odevzdají zpracované rozhovory. Poskytněte jim individuální zpětnou vazbu, která se bude vztahovat k tomu, zda byl rozhovor citlivě vedený, zda nebyly některé otázky nebo reflexe stereotypní, jak zvládnul/zvládla respondent/ka případně rizikové momenty apod. Žáci budou mít zpětnou vazbu k dispozici před závěrečnou hodinou.

Závěrečná část / reflexe (ve škole):

- Shrňte, jaké typy rozhovorů žáci uskutečnili, jaká témata volili (pokud byl možný výběr různých témat, pokud se rozhovory věnovaly jednomu probíranému tématu), jak se žákům dařilo je sledovat, jakým způsobem s nimi pracovali apod.
- Nechte žáky reflektovat, jaká byla úskalí rozhovorů z jejich pohledu a co se jim naopak dařilo.
- Rozdejte žákům do skupin krátké úryvky z jejich rozhovorů bez identifikace autorů z řad žáků. Úryvky vyberte tak, aby ukazovaly vydařené i méně povedené momenty z rozhovorů a také aby se věnovaly probíranému tématu.

Možné méně povedené momenty:

komunikace se zadrhne; dojde k nedorozumění; projeví se neinformovanost tazatele; tazatel neudrží rozhovor na dané téma (rozhovor se zcela odkloní

a o probíraném tématu nejsou poskytnuty žádné informace – ať již konkrétně vyřčené, či tzv. mezi řádky) objeví se stereotypní, skupinová, nesrozumitelná, hypotetická, abstraktní či příliš složitá otázka, otázka na mnoho věcí najednou; tazající skočí respondentovi do řeči či ho odvede od tématu, o kterém chtěl respondent mluvit a které bylo k věci; ukáže se, že žák/žákyně dostatečně nevysvětlila účel a smysl rozhovoru; nesnaží se rozptýlit respondentovy obavy; žák/žákyně podsouvá respondentovi svůj výklad situace; nutí ho do pozice, ve které respondent nechce být; mluví k němu především jako k příslušníku určité kategorie a ne jako k jednotlivci; řeší si především svoje otázky a postoje a zapomene na život druhého člověka; tazatel mluví příliš mnoho, nebo naopak nereaguje, když to po něm respondent chce; nechápe respondenta jako rovnocenného partnera.

Možné povedené momenty:

žák/žákyně prokáže velkou citlivost na situaci a vývoj rozhovoru; pozná, na co respondent již nechce odpovídat; doptá se nenásilně na něco, čemu v předchozí situaci neporozuměl/a; udržuje rozhovor v rámci tématu, pro které je veden, pokud je odpověď žákovi/žákyni málo jasná, dovede zjistit, jak to respondent vlastně myslel; empaticky reaguje na náročný či nepříjemný moment v biografii respondenta; objeví téma, které je pro respondenta důležité a flexibilně k němu přejde; je schopen/na propojit informaci z předchozí části rozhovoru s informací, která přijde později, uvědomí si, že tyto informace spolu souvisejí.

Jiné zajímavé momenty:

odpověď respondenta je ovlivněná tím, že naopak respondent vnímá tazatele jako příslušníka „skupiny“, reaguje na jeho věk nebo pohlaví apod.

- Nechte žáky samotné přijít na to, co se v úryvcích stalo po formální i obsahové stránce (tematické), jaké reakce byly vhodné či nevhodné. Klíčové věty z úryvků si studenti sami podtrhnou, diskutují o nich ve skupině, poté názory sdílejí s ostatními skupinami.
- Rozdejte do skupin fixy a velký papír. Požádejte žáky, aby ve skupině prodiskutovali a společně napsali několik bodů týkajících se formální i obsahové stránky rozhovorů: *Co bylo na této aktivitě obtížné? Co bylo lehké? Udělal/a jsem v interakci nějaké chyby? Co bylo pro mě na rozhovoru nejzajímavější? Zažil/a jsem nějaký „aha“ moment? Změnil/a jsem na něco pohled, názor? Prožil/a jsem někdy nějakou podobnou zkušenost jako respondentí? Případně dovedl/a bych si představit sebe v podobné*

situaci? Jak je v rozhovorech reflektováno dané téma? Můžeme nalézt nějaké společné klíčové charakteristiky (problémy) a momenty týkající se zadaného tématu? S jakými otázkami je především téma spojeno? Apod.

- Vyzvěte jednotlivé skupiny, aby představily svoje odpovědi, a veďte nad nimi diskusi, v níž žákům pomůžete reflektovat také téma rozhovorů.
- V závěrečném kolečku řekne každý jednu věc, kterou mu plnění úkolu dalo.

* Poznámka:

Tuto aktivitu by bylo možné realizovat v rámci třídního projektu na dané téma. Vzhledem k její komplexnosti a časově větší náročnosti by bylo vhodné ji provázat s nějakými navazujícími činnostmi, především co se týče využití výstupů nebo alespoň jejich části – např. by mohly být publikovány ve školních novinách, časopise nebo sborníku apod.

Doplňující literatura:

Vaněk, M.; Mucke, P.; Pelikánová, H.: Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie., Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2007.

Jak rozhovor zpracovat?

Kontext rozhovoru

1. *Proč jsi si zvolil/a toto téma a tuto osobu?* (Neuváděj přesné jméno, neboť jde o údaje osobního charakteru).
2. *Popiš situaci, ve které rozhovor probíhal* (místo, čas, zda šlo o prostředí, v němž se respondent cítil dobře...).
3. *Popiš svého respondenta* (kým je, jak je zhruba starý... cokoli uznáš za vhodné pro to, aby si ho mohl/a charakterizovat).
4. *Popiš svůj vztah k respondentovi* (jak nebo přes koho jste se seznámili, jak dlouho se znáte).

Rozhovor

5. Průběh rozhovoru – při rozhovoru začni otevřenými otázkami směřujícími na jednotlivce, např.: *Můžete mi říci něco o svém životě? Jak jste se vlastně dostal do České republiky?* Nejlepší by bylo, kdyby dále respondent povídal sám a ty ho jen krátce povzbuzoval/a a udržoval/a u tématu (chceš získat např. jeho osobní zkušenost s migrací, nikoliv vyprávění o tom, jak prožila jeho babička 2. světovou válku apod.). Cílem je získat jeho zkušenost a ne jej nutit odpovídat na otázky, které zajímají pouze tebe. Snaž se, aby rozhovor nevypadal jako vý-

lech nebo „dotazník“ s jednoslovnými odpověďmi. Vyhni se otázkám, které respondenta nevnímají jako jedinečnou osobnost, ale pouze jako člena skupiny, který ti musí odpovídat za celou skupinu (neptej se např.: *Jak to chodí u Francouzů?* Takové otázky ukazují, že ty sám/sama si myslíš, že u všech Francouzů to chodí podobně). Pokud cítíš potřebu si předem připravit nějaké otázky, nedrž se jich pevně a reaguj na aktuální situaci.

6. Přepis rozhovoru – drž se přesných otázek a odpovědí asi tak, jako když čteš interview v časopise. Snaž se zachytit to, jak dotazovaný doopravdy mluví – i slang nebo například chyby v češtině. Můžeš zachycovat i delší pauzy v rozhovoru, smích, napsat do závorky, jak jste se ty a respondent tvářili apod.

Reflexe

7. Sepiš vlastní postřehy z rozhovoru: *Je záznam přesný a nezkrácený? Jak ovlivňovala situace, ve které se rozhovor odehrával, a to, že jsem mladý muž/mladá žena, průběh rozhovoru? Byla to pro mě výzva se s druhým setkat? Co mi v rozhovoru šlo a co nešlo? Co pro mě bylo na rozhovoru nejzajímavější? Zažil/a jsem nějaký „aha“ moment? Prožil/a jsem někdy nějakou podobnou zkušenost? V reflexi se zkus vyvarovat hodnocení druhých lidí, snaž se spíše o porozumění kontextu jejich života. Jaké zajímavé informace týkající se probíraného tématu jsi se dozvěděl/a?*

CHRASTAVA
27. PROSINCE 2008

TADY BYDLEL
PŘED ROKEM...

DOBRÝ DEN, MY
HLEDÁME FERKA
MAKULU.

TEN BYDLÍ ÚPLNĚ NAHOŘE,
NA PŮDĚ. MYSLIM NAPRAVO.

DĚKUJEM.

KOHO HLEDÁTE?

MAKULU
FERKA.

MAKULUFERKA?
ANI NEVIM,
KDO TO JE.

FRANTA...
FERKO...

JO, FRANTU!
TAM, NAPRAVO.

NĚCO SE
TAM VOZÝVÁ!

DÁLE!

DOBRÝ DEN!

JÉ, MARKÉTA! DOBRÝ DEN!
JEN POĎTE DÁLÍ TĚŠÍ MĚ!
KDE SE TADY BERES?

RENATA
FERKOVA ŽENA

MÁŠU SI PAMATUJETE,
MOJÍ KAMARÁDKU?

TO JE VOJTA.

JO, JÁ POZNÁM
I TOHO PÁNA!

JÁ SEM VOJTA.

MY SME SLYŠELI, ŽE STE
V ANGLII, A NEJSTE.

A JAK SI SE
TAM DOSTALA,
TAK DALEKŮ?

NE, ŽE VY STE V ANGLII!

VON JE
HLUCHEJ.

JOŽKU
FERKŮV BRATR

NEMŮŽU KVŮLI BRÁCHU
NIKAM JET. MUSIM HO
VOPATROVAT. VON UŽ
JE STAREJ.

TO JE HEZKÝ.
POSAĎTE SE
TROCHU.

SEDNĚTE
SI SEM,
STAREJ SI
DE LEHNOUT.

FERKO, MY SME VÁM
CHTĚLI NĚCO ŘÍCT!

MARKÉTA MI O VÁS
ŘIKALA, ŽE UMÍTE
HEZKY VYPRÁVĚT A ŽE
STE ZAŽIL SPOUSTU
ZAJÍMAVEJCH VĚCÍ...

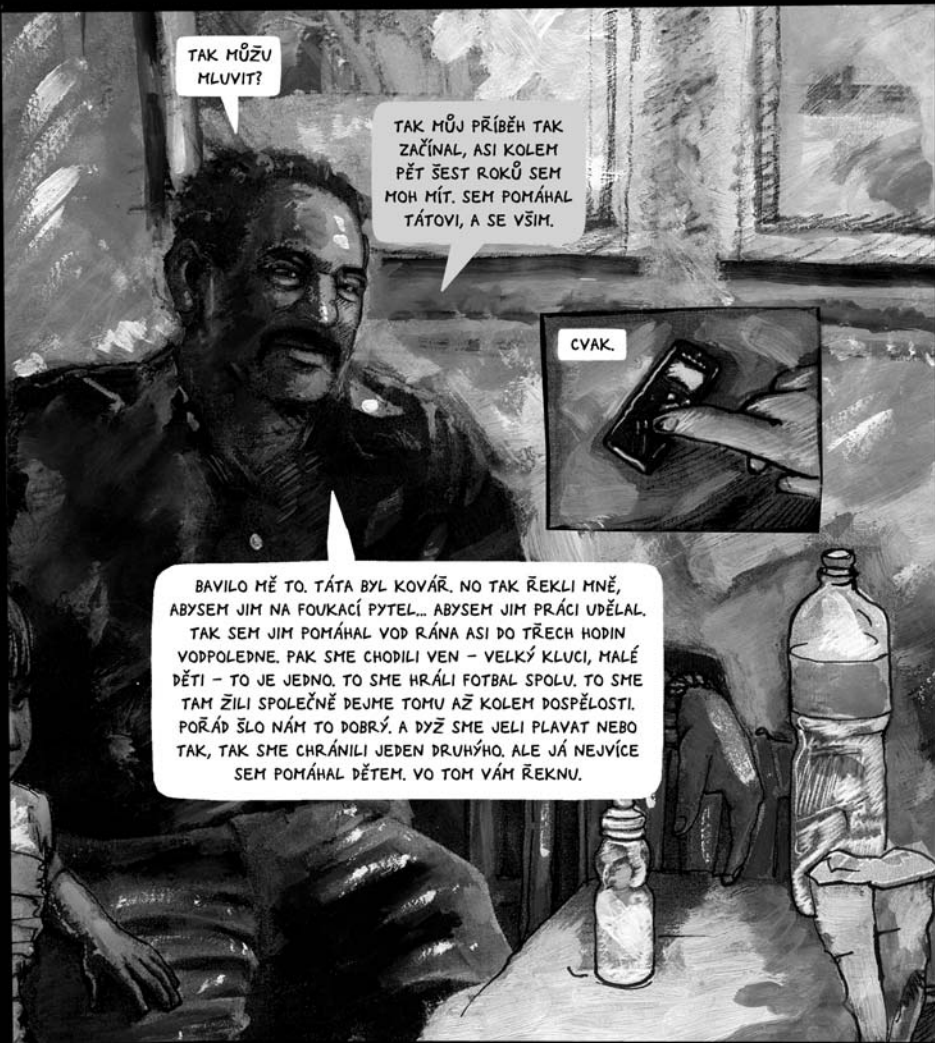
JO, TO JO,
VONA ZNÁ.

TAK NÁS
NAPADLO, ŽE
BYSME VO
VÁS UDĚLALI
KNÍŽKU.

NO TO
MŮŽEME.

ŽE BYSTE NÁM
VYPRÁVĚL, CO STE
VŠECHNO ZAŽIL. MY
TO BUDEM NAHRÁVAT.
PAK TO NAKRESLÍME.

TAK MŮŽU
MLUVIT?

TAK MŮJ PŘÍBĚH TAK
ZAČINAL, ASI KOLEM
PĚT ŠEST ROKŮ SEM
MOH MÍT. SEM POMÁHAL
TÁTOVI, A SE VŠIM.

CVAK.

BAVILO MĚ TO. TÁTA BYL KOVÁŘ. NO TAK ŘEKLI MNĚ,
ABYSEM JIM NA FOUKACÍ PYTEL... ABYSEM JIM PRÁCI UDĚLAL.
TAK SEM JIM POMÁHAL VOD RÁNA ASI DO TŘECH HODIN
VODPOLEDNE. PAK SME CHODILI VEN - VELKÝ KLUCI, MALÉ
DĚTI - TO JE JEDNO. TO SME HRÁLI FOTBAL SPOLU. TO SME
TAM ŽILI SPOLEČNĚ DEJME TOMU AŽ KOLEM DOSPĚLOSTI.
POŘÁD ŠLO NÁM TO DOBRÝ. A DYŽ SME JELI PLAVAT NEBO
TAK, TAK SME CHRÁNILI JEDEN DRUHÝHO. ALE JÁ NEJVÍCE
SEM POMÁHAL DĚTEM. VO TOM VÁM ŘEKNU.

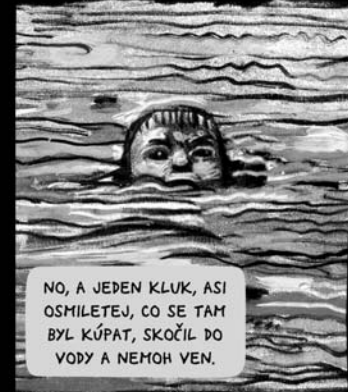
JEDNOU SEM JEL DOLU, JAK SE
JEDE NA JZD Z ROŽKOVAN, JESLI
VY ZNÁTE TAM, JAK JE TORYSA?

TAK TAM BYLA TAKOVÁ
ŠESTMETROVÁ HLBAKA VODA
A K TOMU EŠTĚ KRUHOVÁ.

TENKRÁT, ABYSEM VÁM
ŘEK PRAVDU, SEM MĚL
KOLEM ŠTRNÁCT ROKŮ.

NO, A JEDEN KLUK, ASI
OSMILETEJ, CO SE TAM
BYL KÚPAT, SKOČIL DO
VODY A NEMOH VEN.

NĚCO HO
DRŽÍ!

CO MÁME
DĚLAT?

NENECHÁ
HO TO
Z VODY!

NEMŮŽE
SE DOSTAT
VEN!

win
ton
train

Winton train

Cíle

Žáci:

- Vysvětlí pojem holocaust a dají ho do historických souvislostí.
- Vyhledají informace o lidech, kteří díky činu Nicholase Wintona přežili holocaust.
- Zdůvodní význam činu Nicholase Wintona pro současnost.

Věková kategorie

- 7. – 9. třída ZŠ, odpovídající ročníky víceletých gymnázií, SŠ

Využití v předmětu

- dějepis, občanská výchova, mezipředmětové vztahy, výtvarná výchova, český jazyk, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 90 minut

Pomůcky

- tabule (flipchart), psací potřeby, balicí papír, nůžky, barvy, pastelky, 5x kopie medailonu o Nicholasi Wintonovi, 5 počítačů s internetovým připojením (event. vhodná literatura o 2. světové válce), lepicí lístečky, lepidla

Průběh aktivity

Mrtvým

Hrob mezi hroby, kdo jej pozná,
čas setřel mrtvým podobu.
Svá svědectví, tak zlá a hrozná,
vzali jsme s sebou do hrobu.

Jen tma a někdy větru ševel
usednou k hrobu z pokraje,
jen hrstka trávy, hořký plevel
tu rozkvétají do máje...

Jaroslav Seifert

Vstupní / evokační část:

- Předneste žákům báseň Jaroslava Seiferta *Mrtvým*. Zeptejte se jich, *jaké pocity v nich verše vyvolaly, co mohlo autora vést k jejich napsání*. Položte jim otázku, *zda jim báseň evokuje události některé ze světových válek*. Možná sami uvedou slovo HOLOCAUST, pokud ne, vyřkněte ho sami a zeptejte se, co si pod tímto pojmem představují.
- Napište na tabuli jméno NICHOLAS WINTON a zeptejte se žáků, zda o tomto člověku někdy slyšeli, co o něm vědí. Potom jim přečtete medailon N. Wintona. Vysvětlíte žákům, že holocaust a statečný čin Nicholase Wintona budou tématem dnešní hodiny.
- Rozdělte žáky do 5 skupin.
- Na tabuli nakreslete lokomotivu se čtyřmi vagony (vagony budou očíslované). Vyzvěte zástupce každé skupiny, aby si vylosovali lokomotivu nebo jeden z vagonů.

Hlavní část:

- Skupina Lokomotiva: Sdělte této skupině, že jejich úkolem je vystříhnout z balicího papíru lokomotivu s názvem Nicholas Winton, která poveze vlak s dalšími vagóny. Na ní mají napsat všechna důležitá hesla (slova) týkající se Nicholase Wintona a holocaustu. Z pomůcek (zdrojů) mohou použít např. medailonek, literaturu týkající se 2. světové války či holocaustu, internet. Vodítkem pro vyhledávání informací na počítači by mohlo být heslo Nicholas Winton a holocaust.
- Ostatní skupiny: Vyzvěte další skupiny, aby z balicího papíru vyrobily vagóny za lokomotivu Nicholase Wintona. Sdělte žákům, že každá skupina vagón nazve jménem jednoho z dětí, které N. Winton zachránil. Některá jména je možné nalézt např. na webových stránkách www.wintontrain.eu a www.wintonfilm.com. Je samozřejmě možné hledat i na jiných webových stránkách, v literatuře a v dalších zdrojích. Úkolem žáků je na vagóny napsat všechna důležitá hesla (slova) týkající se vybraného člověka a související s jeho životním příběhem, pocity, vzpomínkami na válku, reflexemi z doby dospělosti, stáří apod. Mezi těmito hesly by neměla chybět ani slova popisující kontext doby, v níž byly vlaky vypravovány (např. transport, holocaust atd.).
- Sdělte žákům, že dalším úkolem je společně vytvořit ze všech vagónů vlak a připojit jej k lokomotivě. Poté ať vlak umístí na viditelné místo, např. na stěnu učebny.
- Necht' každá skupina vyšle svého zástupce, který přečte a vysvětlí slova umístěná v daném vagónu či lokomotivě a zdůvodní, proč je do vagonu umístili, proč jim připadala důležitá. Následuje krátká diskuse a prostor pro doplňující otázky ostatních skupin – zda něčemu nerozuměli (například některým heslům apod.).

Závěrečná část / reflexe:

- Vyzvěte žáky k otevřené diskuzi o osudech jednotlivých lidí. Položte jim otázky typu: *Co mají společného a v čem se odlišují? Jak s nimi souvisí sir Nicholas Winton? Jaký měl čin Nicholase Wintona význam? Zasloužil by si sir Winton Nobelovu cenu za mír a pokud ano, čím by měla být zdůvodněna? Slyšeli jste někdy o jiném člověku, který někoho zachránil před koncentračním táborem?*

- Položte žákům otázky: *Jak byste nyní vysvětlili pojem holocaust a zasedili jej do historických souvislostí? Jaký odkaz pro současnost přináší čin Nicholase Wintona?*
- Otázky můžete řešit se žáky formou diskuse nebo písemně – například prostřednictvím volného psaní nebo vytvořením pomyslných kolejí pod vlak, na něž žáci své myšlenky napíší.

* Poznámka:

Aktivitu lze rozšířit na třídní projekt a doplnit například o:

- spolupráci se Židovským muzeem v Praze;
- zjišťování informací o jednotlivých koncentračních táborech;
- návštěvu pamětníka, který prošel koncentračním táborem ve škole (beseda);
- návštěvu některých míst (Terezín - památník, muzeum s doprovodným programem, Lidice apod.);
- literární pásmo básní a písní souvisejících s holocaustem, výstavu vlaku s komentáři;
- seznámení s autory písnicemi o holocaustu či životě v koncentračním táboře, případně o filmovou tvorbu na dané téma;
- téma neonacismu a popírání holocaustu, které může navazovat na tuto lekci apod.

Doplňující literatura a odkazy:

Varianty (kol.): Dovedu to pochopit? Výukový materiál pro multikulturní výchovu. Člověk v tísní o.p.s., Praha 2007.

link: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_48.pdf

Gabal'ova, D.(ed): Dovedu to pochopit? – Hrozby neonacismu, Člověk v tísní, o.p.s., Praha 2008.

link: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_71.pdf

Medailon

Nicholas Winton

Britský bankovní úředník Nicholas Winton si před 72 lety, ještě jako mladý 30letý muž, velmi dobře uvědomil vzrůstající nebezpečí nastupujícího nacismu a místo své dovolené, kterou chtěl strávit na lyžích ve Švýcarsku, odjel do Prahy. Zde začal okamžitě organizovat záchranné mise převážně židovských dětí, jimž hrozila smrt ve vyhlazovacích táborech. Od března do září 1939 se mu takto podařilo z Prahy do Londýna odvézt vlakem a zachránit 669 dětí. Ty pak našly azyl v rodinách britských občanů.

Rodiny zachráněných dětí se do dnešních dnů rozrostly na více než 6000 potomků. Jelikož svůj čin Nicholas Winton rozhodně nepokládal za nějak významný, v následujících padesáti letech o něm nikomu neřekl. Jeho žena Greta po letech náhodou při vyklízení půdy našla dokumenty, které se týkaly právě dětských vlakových transportů. Spojila se s historičkou Elisabeth Maxwell, která zorganizovala velmi emotivní setkání Nicholase Wintona se zachráněnými dětmi v televizním pořadu BBC. Od okamžiku, kdy se příběh Nicholase Wintona dostal na veřejnost, začal přitahovat pozornost stále většího počtu lidí.

Nicholas Winton se mimo jiné ve Velké Británii angažoval v péči o staré lidi a byl za tyto své činy britskou královnou povýšen do šlechtického stavu. V roce 1998 obdržel z rukou prezidenta České republiky Václava Havla Řád T. G. Masaryka. Z iniciativy žáků Základní školy v Kunžaku vznikla petice, v níž žáci a studenti základních a středních škol žádají norský parlament, aby Siru Nicholasi Wintonovi udělil za jeho zásluhy Nobelovu cenu za mír. Do současné doby se na petičním archu shromáždilo přes 100 000 podpisů.

Další vlak plánoval Nicholas Winton na 3. 9. 1939. Bohužel tento vlak už s dětmi do bezpečí nevyjel, protože 1. 9. 1939 vypukla 2. světová válka.

(text -zdroj- www.wintontrain.eu)

Černobíle

Cíle

Žáci:

- Formulují, co to je stereotyp.
- Uvedou konkrétní příklady negativního i pozitivního stereotypu.
- Jmenují některé své stereotypy.

Věková kategorie

- 2. stupeň ZŠ, odpovídající ročníky víceletých gymnázií, SŠ

Využití v předmětu

- dějepis, občanská výchova, mezipředmětové vztahy, výtvarná výchova, český jazyk, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 45 minut

Pomůcky

- fotografie zobrazující různé situace (min. 5 ks), papíry velikosti A6, tužky, fixy, papírové archy (flipchart)

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Každý žák napíše na barevný papírek, co jej napadne jako první asociace, když se řekne *stereotyp*. Jednotlivé papírky nalepte na stěnu nebo tabuli. Nápady žáků nekomentujte, neporovnávejte. Vráťte se k nim v závěru lekce – v reflexi.

Hlavní část:

- Na stěnách třídy nebo na stolech rozmístěte různé fotografie. Jejich výběrem můžete průběh aktivity ovlivnit. Může se jednat o černobílé nebo barevné fotografie, které pocházejí z různých zemí nebo které zachycují pestrý život u nás (na některých z nich jsou zachycena města, krajiny a na jiných lidé v různých situacích; v podstatě se dá použít jakákoliv zajímavá fotografie, stereotypy lze vidět kdekoli). Počet záleží na počtu žáků – u skupiny 20 žáků je potřeba mít alespoň 5 fotografií. Můžete a nemusíte použít fotografie přiložené k této aktivitě (strana 49 – 51).
- Rozdejte žákům papíry velikosti A6 a tužku a instruujte je, ať si postupně prohlíží jednotlivé fotografie a ke každé fotografii napíšou popisek, který je pro daný záběr napadne. Popisek by neměl být moc dlouhý – maximálně jedna věta. Mají vycházet z toho, co na fotografii vidí, ze svých dosavadních znalostí, jak by daný záběr výstižně popsali.
- Papír s popiskem ponechají žáci u snímku (volně na židli, na podlaze).
- Jakmile si žáci prohlédnou všechny fotografie a napíšou k nim popisky, rozdělte je do skupin dle počtu snímků (např. máte-li pět fotografií, rozdělte dvacet žáků do skupinek po čtyřech). Každé skupině přiřadte jednu fotografii a všechny papíry s uvedenými popisky.

- Vyzvěte žáky, ať si ve skupině přečtou uvedené popisky a na flipchart je společně rozdělí do dvou sloupců – jeden sloupec pro ně představuje příklady negativních hodnocení, druhý pozitivních. Popisky, které jsou podle nich neutrální, umístí mimo sloupce.
- Při vzájemné diskusi ve skupině žáci hledají, co mají vybrané výroky společného a na základě toho se pokusí definovat, co je podstatou stereotypu a předsudku.
- Nechte jednotlivé skupiny prezentovat svou práci. Každá skupina představí vlastní definici stereotypu, příklady pozitivních i negativních stereotypů a proč některé popisky podle nich mezi stereotypy nepatří. Ostatní skupiny mají možnost doplňujících otázek. Průběžně výroky žáků sledujte a doplňujte o další informace.

Závěrečná část / reflexe:

- Vraťte se k asociacím na začátku. Žáci sedí v kruhu. Společně proberte jednotlivé lístečky a z tabule odstraňte ty asociace, které nezachycují stereotyp.
- Společně shrňte, co je stereotyp, uveďte příklady pozitivního a negativního stereotypu. K doplnění definice můžete využít níže uvedené odkazy. Upozorněte, že se stereotypy se všichni setkáváme v každodenním životě, a že je důležité si je uvědomovat a také to, kde nejčastěji vznikají (v rodině, ve škole, v médiích atd.).
- Vyzvěte žáky, ať se zamyslí nad svými stereotypy – pozitivními i negativními. Uveďte některé příklady svých stereotypů a nechte žáky (dobrovolníky), ať se podělí s ostatními o své příklady.
- Pro zajímavost představte žákům, co je na fotografiích zachyceno, případně přečtěte původní popisky autorů – jak se např. fotografie jmenuje.
- Dejte prostor diskusi nad skutečnými popisky fotografií, zda žáky překvapily či nikoli, zda se objevovaly komentáře, které odpovídají realitě apod.

Doplňující literatura a odkazy:

Allport, G. W. : O povaze předsudků. Praha, Prostor, 2004.
http://www.systemsresearch.cz/Lippmann_stereotypy.pdf
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b01obecnamata/15.pdf>

Jak
se dívá
vám
na
svět

Jak se díváme na svět

Cíle

Žáci:

- Odliší popis od interpretace.
- Uvedou, co ovlivňuje interpretaci určitého jednání, situace, charakteristiky člověka.
- Popíší pozitivní a negativní důsledky používání stereotypů.
- Napíší, jak mohou reagovat, když se k nim někdo chová stereotypně nebo na základě předsudku.
- Napíší, co mohou dělat pro to, aby se nechovali stereotypně.

Věková kategorie

- 8. – 9. třída ZŠ, odpovídající ročníky víceletých gymnázií, SŠ

Využití v předmětu

- občanská výchova, základy společenských věd, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 90 minut

Pomůcky

- tabule, křídly, psací potřeby, vytištěné fotky Oxany, Raisy a Ivana (každou fotku 2x), papír s definicemi stereotypu, samolepicí bločky – postity (žluté a zelené; každý žák dostane od každé barvy minimálně 2 kusy), notebook, dataprojektor, film *Doma tady a teď* od režisérky Lindy Jablonské – dostupný na <http://www.mpsv.cz/cs/5061>

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Začněte žákům vyprávět: *Představte si, že sedíte v kavárně a vedle ke stolu si přisednou tři osoby – 2 ženy a 1 muž (ukažte fotografie Oxany, Raisy a Ivana). Tito lidé spolu začnou hovořit a k vám doléhá jejich rozhovor. Zpozorujete, že jejich čeština má přízvuk nějakého jiného jazyka. Dostali jste se již někdy do podobné situace? Zkuste si vzpomenout, jaké to bylo?*

Hlavní část:

- Po chvíli pokračujte ve vyprávění: *Nyní se vraťte myšlenkami do kavárny, kde je 6 volných stolů, proto se rozdělte do šesti skupinek a sedněte si k jednotlivým stolům.*
- Poté rozdejte jednotlivé fotografie Raisy, Oxany a Ivana do skupinek – do každé skupinky jednu fotografii. Žákům sdělte, že se mají jednotlivé skupinky zaměřit na člověka, kterého mají na fotografii a mají odhadnout:
  - a) odkud daný člověk pochází;
  - b) jaké má zaměstnání;
  - c) jakou má rodinu;
  - d) další informace, které je k danému člověku napadly.
- Řekněte žákům, že jejich odhad teď bude konfrontován se skutečností, protože lidé od vedlejšího stolu si přisednou k jejich stolu v kavárně a prozradí jim něco o sobě. Nato pusťte prvních 6 minut filmu *Doma tady a teď*. Ještě před filmem řekněte žákům, aby pozorně sledovali „svého“ člověka

a nasbírali o něm co nejvíce informací.

- Vyzvěte žáky, aby po krátkém osobním setkání s Raisou, Oxanou a Ivanem v kavárně o nich napsali krátkou zprávu do místních novin. Každá skupina píše pouze o jednom člověku – o tom, jehož fotku dostala.
- Poté sdělte žákům, aby ve své zprávě:
  - a) podtrhli rovnou čarou informace, které mohou označit jako popis člověka nebo situace;
  - b) podtrhli vlnovkou informace, které z nějaké situace odvodili. Jedná se tedy o interpretaci situace;
  - c) zakroužkovali informace, které považují za stereotypy nebo předsudky.
- Dejte žákům k dispozici papír s definicí stereotypu, aby si ji mohli kdykoliv přečíst.
- Poté je vyzvěte, aby přečetli zprávu o své osobě, a tím završili společné setkání v kavárně. Po přečtení zprávy žáci řeknou, které informace označili za popis, které za interpretaci a které informace za stereotypy (pokud se v jejich zprávě objevily).
- Vybídněte ostatní žáky, aby pozorně poslouchali, jak jednotlivé skupiny informace označily .

Závěrečná část / reflexe:

- V reflexi předestřete žákům otázky: *Jak se vám povedlo odhadnout podle fotek Raisu, Oxanu a Ivana? Je přirozené, že člověk interpretuje svět okolo sebe. Co ovlivňuje to, jak interpretuje své okolí? V čem mohou být interpretace užitečné a v čem rizikové? Jakou má souvislost interpretace se stereotypy? V čem mohou být stereotypy užitečné a v čem rizikové?*
- Vybídněte žáky, aby si každý sám představil nějakou situaci, ve které se ocitl, kdy si někdo vyložil tuto situaci jinak (interpretoval ji nebo pochopil jinak) a podle toho jednal. Tuto situaci nebudou říkat nahlas, pouze si ji vybaví a napíše pocit, jaký v nich vyvolala. Necht' připíšu k uvedenému pocitu znaménko „+“ nebo „-“ podle toho, jestli byl pocit příjemný nebo nepříjemný. Diskutujte s nimi o tom, s jakými příjemnými a nepříjemnými pocity se setkali v představovaných situacích.

- Vyzvěte žáky, aby napsali na barevné lístečky odpovědi na otázky:
  - a) *Jak můžete reagovat, když se k vám někdo chová stereotypně?* (žlutý lísteček).
  - b) *Co lze udělat pro to, abychom se nechovali stereotypně?* (zelený lísteček).

Každý žák dostane od každé barvy minimálně 2 lístečky.

- Nakreslete na tabuli tabulku:

Co mohu udělat:	
když se někdo vůči mně chová stereotypně.	abych se nechoval/a stereotypně.
(žluté lístečky)	(zelené lístečky)

- Povězte žákům, aby nyní nalepili své lístečky do příslušných částí tabulky.
- Na závěr přečtěte odpovědi na lístečcích a společně shrňte, jaké návrhy se objevily.

Doplňující literatura a odkazy:

Jablonská, L.: Doma tady a teď. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/5061>
 Stereotypy a předsudky. cit [07-03-30] Dostupné na:
<http://www.czechkid.cz/si1230.html>
 Stereotyp. Dostupné na : <http://www.varianty.cz/index.php?id=20&notion=43>

Ivan

Raisa

Oxana

Zdroj – printscreen: JABLONSKÁ, L.: Tady a teď.
Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/5061>

Ba

bi

čka

Toni

čka

Babička Tonička

Cíle

Žáci:

- Prostřednictvím asociací vyjádří svoje představy o stáří.
- Dojdou k závěru, že mentální obraz (naše obecná představa o vymezené skupině lidí) nemusí být plně v souladu se skutečností.
- Posoudí, zda mají sklon více zobecňovat u cizí vyčleněné skupiny než v rámci skupiny, kterou dobře znají (rodina, třída).
- Uvedou, jak jejich osobní zkušenost ovlivňuje utváření stereotypních názorů o skupině starých lidí, kterou znají zblízka i z dálky.

Věková kategorie

- 4.– 5. třída, 2. stupeň ZŠ

Využití v předmětu

- Člověk a společnost, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 2 x 45 minut (v rozmezí 1 týdne)

Pomůcky

- flipchart, fixy, tabule, křídly, pracovní papíry a psací potřeby pro žáky, aktuální denní tisk, případně vhodné časopisy

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Na tabuli napište slovo STÁŘÍ. Vyzvěte žáky k brainstormingu: *Jaké jsou vaše asociace k tomuto slovu?* Zaznamenávejte všechny návrhy žáků na tabuli.
- Položte žákům otázku: *Jací jsou podle Vás staří lidé?* Nechte je sdílet jejich názory ve dvojicích. Poté se jich zeptejte, zda by doplnili ke slovu stáří ještě další charakteristiky. Pokud ano, dopište je na tabuli.

Hlavní část:

- Rozdělte žáky do 4 skupin. Každá skupina zapisuje do dvou sloupečků na flipchartové papíry, co si myslí, že dělá starým lidem “starost” a co “radost”. Nechte skupiny své sloupečky přečíst a případně doplnit o informace, na které přišly jiné skupiny.
- Nechte skupiny prohlédnout si aktuální denní tisk, případně periodika orientovaná především na seniory. Zadejte jim úkol: *Napište na lístky papíru min. 5 novinových titulků, které by podle Vás zaujaly staré lidi.* Skupiny lepí své titulky na jeden společný flipchart a potom si ho všichni prohlédnou. Žáci dostanou za úkol zapsat si podle vlastního výběru alespoň 5 z nich do sešitu pro pozdější práci.
- Zadejte žákům úkol na pracovním listě, který budou plnit mimo vyučovací hodinu:

Příloha aktivity – zadání pro žáky

Vyhledejte ve Vašem okolí starého člověka (v rodině, v sousedství, v domě seniorů) a požádejte ho o rozhovor. Pokud to dané osobě nebude vadit, můžete rozhovor nahrát a pak odpovědi přepsat. Zachyťte co nejpřesněji odpovědi na následující otázky:

1. *Jak se jmenujete, kolik je Vám let, jaká je/byla vaše profese? (Ptejte se pouze, pokud odpovědi neznáte).*
2. *Jak byste reagovali, kdybyste našli v novinách takovýto titulek? Co si o něm myslíte? Zaujal by Vás natolik, že byste si přečetli celý článek? (Ukažte postupně všechny titulky, které jste si v hodině zapsali do sešitu, a zaznamenejte komentář).*
3. *Jak myslíte, že na staré lidi obecně pohlíží veřejnost?*
4. *Co vám osobně dělá starost?*
5. *Co vám dělá radost?*

- Pokud je to organizačně možné, uspořádejte exkurzi do domova pro seniory, kde dostanou žáci příležitost k individuálnímu kontaktu se seniory a k získání odpovědí na výše uvedené otázky.

Další část lekce se vztahuje k předchozímu úkolu (rozhovor se seniorem) a probíhá opět ve vyučovací hodině.

- Řekněte žákům: *Vzpomeňte si na starého člověka, se kterým jste dělali rozhovor. O koho jde? Jaký je váš vztah k němu? Pokračujte: Na papír si každý запиšte co nejvíce informací, které o vybraném člověku víte.*
- *Vyzvěte žáky, ať představí ostatním charakteristiku člověka, s nímž dělali rozhovor.* Dejte prostor postupně všem žákům v kruhu.
- Zadejte žákům instrukci: *Připravte si vaše rozhovory. Jak staří lidé reagovali na novinové titulky, které jsme vybrali v minulé hodině? Žáci nejprve sdílí svoje poznatky ve dvojicích a potom v rámci celé třídy. Zeptejte se jich: Jsou reakce všech dotazovaných starých lidí podobné?*

Závěrečná část / reflexe:

- Reflektujte ve společné diskusi s žáky jejich úkol: *Jak jste se cítili v roli reportéra? Co zajímavého jste si o starém člověku uvědomili?* Poskytněte žákům prostor se vyjádřit.
- Vraťte se k úvodnímu brainstormingu: *Odpovídá starý člověk, se kterým jste mohli hovořit, všem charakteristikám, které jsme si zapsali na začátku? Čemu ano? Čemu ne? Odkud se bere naše představa o starých lidech tak, jak jsme ji popsali? Vnímáte jinak staré lidi v tramvaji, a jinak u vás v rodině? Apod. Vedte řízenou diskusi k tématu.*

* Poznámka:

Aktivitu je možno například rozvést následujícím způsobem: zadejte žákům, aby napsali krátký dopis „svému starému člověku“, s kterým vedli rozhovor, s využitím poznatků z dnešní hodiny. Může to být dopis čistě osobní, ale měla by se v něm objevit odpověď na otázku: Jak se během uplynulé lekce změnil můj pohled na Tebe/Vás? Dopis žáci odevzdají Vám, ale mohou ho také doručit konkrétnímu seniorovi.

Co se říká o...

Cíle

Žáci:

- Formulují argumenty proti často se vyskytujícím předsudkům (negativním stereotypům) spojeným s vybranými skupinami lidí.

Věková kategorie

- 8. – 9. třída ZŠ, odpovídající ročníky víceletých gymnázií, SŠ

Využití v předmětu

- občanská výchova, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 45 minut

Pomůcky

- flipchartové případně jiné velké papíry, fixy

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Vyzvěte žáky, aby jmenovali skupiny lidí (sociální skupiny, subkultury), které jsou nějakým způsobem odlišné (ať už na základě etnicity, náboženství, sexuality, zjevu apod.). Napište je na flipchart a zároveň na papírky.
- Rozdělte žáky do skupin po 3 – 4. Každé skupině přiřadte flipchartový papír a fixu.

Hlavní část:

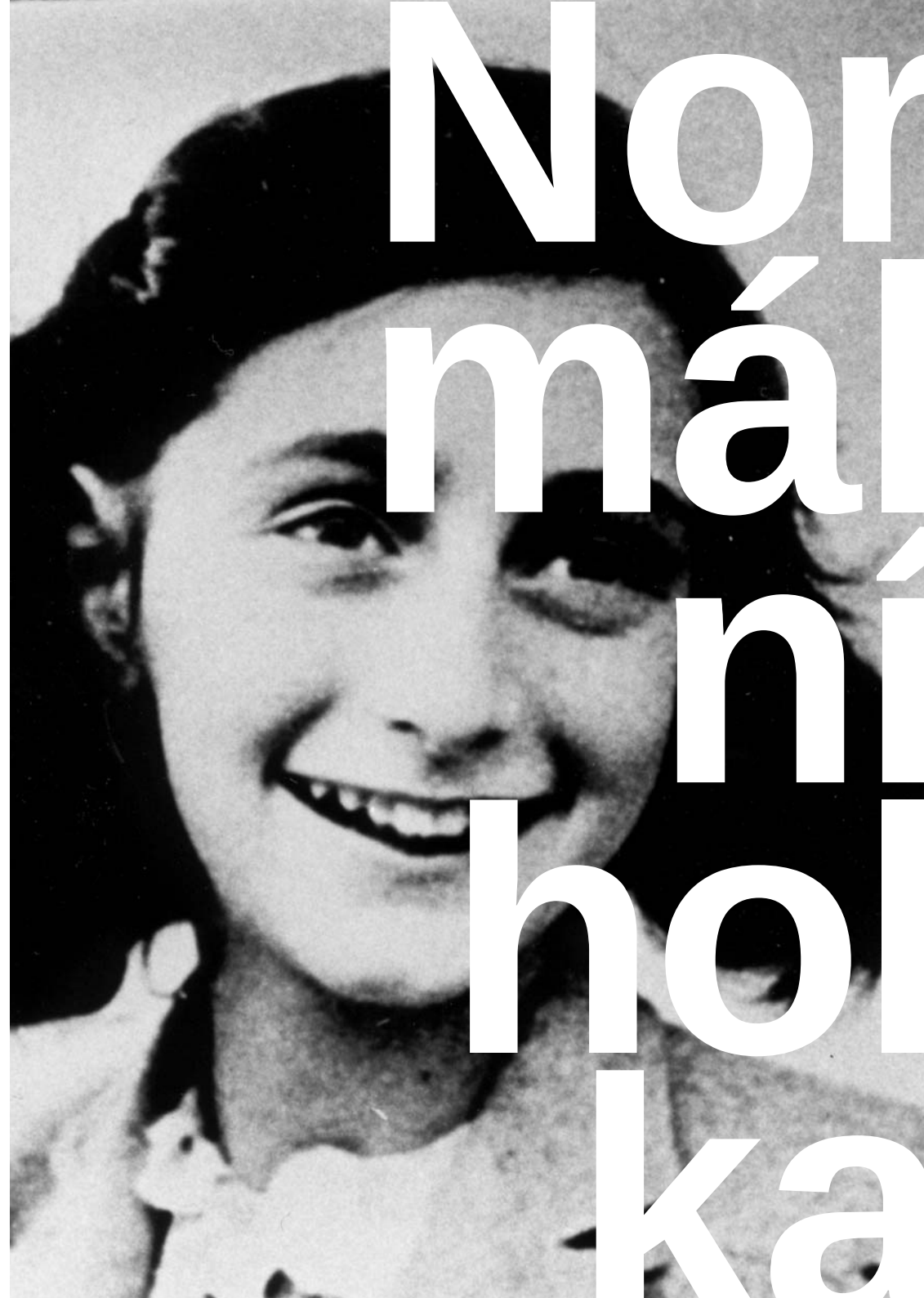
- Nechte skupiny, ať si každá vylosuje jeden papírek. Vyzvěte je, ať zpracují co nejvíce odpovědí, které je napadnou k otázce: *Co se říká o...?* (dané skupině, kterou si vylosovali). Důrazně žáky upozorněte, že se neptáte na jejich subjektivní názor, ale na to, co o dané skupině slyšeli říkat odjinud, i když se to třeba nemusí zakládat na pravdě (v rodině, v médiích, ve škole, mezi kamarády atd.).
- Když žáci vypíší všechny nápady, vyzvěte je, aby předali papír další skupině. Předtím, než zadáte další úkol, vysvětlete žákům, jaký typ tvrzení vlastně napsali – že se jedná o tzv. předsudky. Vysvětlete žákům, co to předsudky jsou. Poté zadejte další úkol.
- Každá skupina nyní zpracuje protiargumenty proti předsudkům uvedeným na flipchartu, které zaznamenala skupina před nimi.
- Ve chvíli, kdy mají všichni protiargumenty zpracované, vyzvěte zástupce jednotlivých skupin, aby prezentovali hlavní výstupy – tedy předsudky

vůči dané sociální skupině a protiargumenty, které je mají vyvrátit.

- Po této prezentaci dejte vždy prostor skupině, která psala předsudky, aby se vyjádřila k předloženým argumentům. Žáci ze skupiny mají nejprve vybrat ty, které by je přesvědčily a vyvrátily jejich tvrzení a dále pak ty, které by naopak nezafungovaly a jejich názor nezměnily.
- Poté se zeptejte zbytku třídy, zda k tomu chce něco doplnit, případně zda někdo nesouhlasí. Následně uveďte argumenty a informace, které k tomu napadají Vás. Stejně postupujte v případě všech sociálních skupin, se kterými se pracovalo.

Závěrečná část / reflexe:

- Zeptejte se žáků, zda se od spolužáků či od učitele dozvěděli něco nového, či zda je něco překvapilo.
- Zeptejte se, proč je nebezpečné nahrazovat negativní stereotypy pozitivními.
- Upozorněte žáky na důležitost individuálního přístupu ke každému a na úskalí názoru, že všichni členové určité skupiny jsou stejní – vykazují určité znaky, typ chování apod.

Normální holka

Cíle

Žáci:

- Vyjádří své představy o „normální holce“ (dívce jejich věku) prostřednictvím obrázku.
- Na základě informací z textu odvodí další informace a dokončí příběh.
- Diskutují o tom, jak válka a související události ovlivnily životy dětí a mladých lidí.

Věková kategorie

- 2. stupeň ZŠ, SŠ

Využití v předmětu

- občanská výchova, základy společenských věd, dějepis, průřezové téma multikulturní výchova

Čas

- 95 minut

Pomůcky

- kopie textů pro každého žáka (do každé skupiny jeden typ textu), flipchartové papíry, pastelky / vodovky, fixy

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

- Rozdělte žáky do tří skupiny. Rozdějte jim flipchartové papíry (nebo role balícího papíru), fixy, pastelky, vodovky.
- Zadejte jim, aby namalovali / nakreslili, jak si představují „normální holku“ ve věku 14 – 15 let – jak vypadá, co si obléká, a ať napíše vše, co je k ní napadne – co nejčastěji řeší, s čím se potýká a s kým kamarádí, jestli má sourozence, jaké jsou její koníčky apod. Vyzvěte žáky, ať dají „své“ holce jméno. Dejte žákům čas asi 15 – 20 minut.
- Poté nechte skupiny odprezentovat ostatním jejich „normální holku“. Shrňte nejčastější a společné charakteristiky z jednotlivých obrázků.
- Nechte žáky vylepit obrázek „normální holky“ např. na tabuli, zeď apod.

Hlavní část:

- Rozdějte do skupin texty o 14leté dívce Anně (nic kromě jména neprozrazujte) a dejte žákům čas na jejich přečtení. Každá skupina bude pracovat s odlišným úryvkem z knihy.
- Zadejte žákům tyto otázky k textu: *Co jste se o Anně z ukázky dozvěděli? Co se dá z textů o Anně odvodit? Co si myslíte o názorech Anny a o jejím životě? Mají její názory a život něco společného s životem vaší "normální holky"? Kdy a kde asi Anna žije/žila?*
- Nechte žáky ve skupinách vytvořit a dovyprávět příběh Anny: *Jak si představujete její životní příběh? Kde se narodila? Co studovala? Co by asi dělala, kdyby měla možnost dospět?*

- Nechte žáky, aby svoji část příběhu představili ostatním.
- Přečtete žákům stručný životopis Anny Frankové (viz níže) a řekněte jim, že všechny úryvky, se kterými pracovali, byly z jejího deníku.

Závěrečná část / reflexe:

- Diskutujte s žáky o osudech dětí a mladých lidí během války a holocaustu. Zeptejte se žáků, co dalšího ví o holocaustu a Anně Frankové. Co si myslí žáci o tom, jak by se vyvíjel život Anny Frankové, kdyby nebyla válka.
- Nechte žáky ve skupinách, aby napsali vzkaz své „normální holky“ ze začátku aktivity pro Annu Frankovou.

Doplňující literatura a odkazy:

Franková, Anne: Deník, Triáda, Praha 2006. Použité texty:
 Stručný životopis – přebal knihy
 1. str. 102 – 103, 2. str. 151, 3. str. 157

www.annefrankguide.net/cs-CZ/index.asp
www.holocasut.cz
www.deportal.cz

Stručný životopis Anny Frankové

Annelies Marie Franková (12. 6. 1929 – březen 1945) uprchla v roce 1933 s rodiči a starší sestrou Margot z Německa do Amsterdamu. Od července 1942 se tu rodina skrývala v zadní části domu, který dříve patřil otcově firmě. Dospívající Anne psala od 12. června 1942 až do prozrazení úkrytu na začátku srpna 1944 deník. Po zatčení byla rodina deportována do koncentračních táborů v Německu a Polsku, přežil jen otec. Anne zahynula v Bergen-Belsenu. Po válce otec Annin deník vydal, byl přeložen do mnoha jazyků a zdramatizován.

Úryvky z knihy:

1.

...Večer v devět hodin nastává v zadním domě zmatek s ukládáním do postele, a je to skutečně vždycky zmatek. Přesouvají se židle, vytahují postele, rozestýlají příkrývky a nic nezůstává tam, kde to bylo přes den. Já spím na malém gauči, který je necelých jeden a půl metru dlouhý. Musím ho tedy nastavovat židlemi. Pěřová příkrývka, prostěradla, polštáře, deky – to všechno se vytahuje z Dusselovy postele, kde je to uloženo přes den.

Odvedle je slyšet strašné skřípání Margotiny skládací postele. Zase se přenášejí příkrývky a polštáře z gauče, aby byly dřevěné latě aspoň trochu pohodlnější. Nahoře jako by něco hřmělo, je to však jen postel paní van Daanové. Ta se totiž přesouvá k oknu, aby Její Výsost v růžové noční jupičce vydráždila své malé nosní dírky trochu čerstvého vzduchu.

Devět hodin: Po Peterovi vcházím do koupelny, následuje důkladná očista. Nežídka se stává (v horkých měsících, týdnech či dnech vždycky), že se ve vodě prohání bleška. Potom vyčistit zuby, natočit vlasy, upravit si nehty, přiložit si vatou s peroxidem (na vybělení tmavých chloupků pod nosem) a to všechno v necelé půlhodince.

Půl desáté: Rychle si obléknout koupací plášť. Mýdlo v jedné ruce, ručník, vlásenky, kalhotky, natáčky a vatu v ruce spěchám z koupelny, většinou ještě povolána zpět kvůli vlasům, které se zdobně, ale pro dalšího myjícího nikoli příjemně vlní po umyvadle.

Deset hodin: Zatáhnout zatemnění, dobrou noc! V domě ještě aspoň čtvrt hodinku vržou postele a sténají poničená péra, pak je všude ticho. Alespoň tehdy, když se nahoře nevede v posteli žádná hádka.

Půl dvanácté: dveře koupelny vrznou. Do pokoje vpadne tenký proužek světla. Skřípání bot, dlouhý plášť, ještě delší než muž, který v něm vězí..., Dussel se vrací ze své noční práce v Kuglerově kanceláři. Deset minut šoupání po podlaze, šustění papíru (od jídla, které sklízí), odestýlání postele. Pak postava opět zmizí a z toalety je chvílemi slyšet podezřelý zvuk.

Kolem třetí ráno: Musím vstát abych vykonala malou potřebu do plechovky pod postelí, pod níž je s opatrností podložena ještě gumová rohožka pro případ, že by ta věc prosákla. Když to je nutné, zadržím vždycky dech, protože to do plechovky bublá jako potůček z hor. Pak se plechovka vrací na místo a postava v bílé noční košili, která z naší Margot každý večer vyloudí výkřik: „Ó ta nemravná noční košile,“ se ukládá znovu na lože.

2.

...Protože mám právě teď čas na přemýšlení a procházím všechny oblasti, kde se mi naskytne pastva pro myšlenky, přišlo mi na mysl otcovo a matčino manželství. Bylo mi vždy představováno jako vzor ideálního manželství. Žádné hádky, rozezlené tváře, dokonalá harmonie atd. atd.

O otcově minulosti leccos vím, a co nevím, to jsem si přibájila. Domnívám se, že si otec vzal matku, protože ji považoval za vhodnou partnerku na místo své ženy. Musím přiznat, že matku obdivuji pro to, jak toto místo zaujala, a pro to, že – pokud vím – nikdy nereptala a taky nikdy nežárnila. Pro milující ženu není jednoduché vědět, že v srdci svého muže nikdy nezaujme první místo, a matka to věděla. Otec matku kvůli tomu nepochybně obdivoval a oceňoval její charakter. Proč by si měl brát nějakou jinou? Jeho ideály odvály z jeho mládí pryč. Co se stalo z jejich manželství? Žádné hádky a názorové neshody – to ne, ale ideální manželství to rovněž není. Otec si matky cení a má ji rád, ale není to manželská láska podle mých představ. Otec bere matku takovou, jaká je. Často se zlobí, ale řekne toho co nejméně, protože ví, jaké oběti matka musela přinést. To se týká obchodu, jiných věcí, lidí, všeho. Otec se už dávno neptá pokaždé matky na její úsudek, nevypráví jí všechno, protože ví, že často přehání, je příliš kritická, zaujatá. Otec není zamilovaný, políbí ji tak, jak líbí nás, nikdy ji nedává za vzor, protože to nemůže udělat. Dívá se na ni škádlivě, posměvačně, ale

nikdy ne láskyplně. Může být, že matka kvůli té velké oběti působí na své okolí tvrdě a nepřijemně, ale tímto způsobem se bude stále víc vzdalovat z cesty lásky a budit stále méně obdivu. Otec bezpochyby jednoho dne zjistí, že sice nikdy navenek nevnese nárok na plnou míru jeho lásky, ale že takto pomalu, ale jistě okoralo její nitro. Ona ho miluje jako nikoho druhého a je krušné sledovat, jak tento způsob lásky pokaždé zůstane neopětován.

3.

Milá Kitty,

je zase sobota a to už vlastně mluví samo za sebe. Ráno bylo klidné. Skoro hodinu jsem byla nahoře, ale s „ním“ jsem mluvila jen zběžně.

Když kolem půl třetí všichni buď četli, nebo spali, stáhla jsem se s pokrývkami a vším dolů, sedla jsem si k psacímu stolu s úmyslem číst nebo psát. Netrvalo dlouho a bylo toho na mne moc, hlava mi spadla na ruce a já se rozeštkala. Slzy mi tekly proudem a cítila jsem se hluboce nešťastná. Kéž by tak přišel „on“, aby mě utěšil.

Byly už čtyři hodiny, když jsem zase vyšla nahoru. V pět jsem se vydala pro Brambory s novou nadějí, že se s ním setkám. Ale ještě, když jsem byla v koupelně a upravovala si vlasy, odešel za Moffi do skladu.

Chtěla jsem pomoci paní van Daanové a usadila jsem se s knihou nahoře. Ale najednou jsem zase ucítila, jak se mi derou slzy do očí, a utíkala jsem dolů k toaletě, přitom si cestou rychle vzala s sebou zrcátko. A pak jsem seděla na záchodě, i když jsem už byla dávno hotová, úplně oblečená, slzy mi dělaly tmavé skvrny na červené zástěře a já byla tuze smutná.

Přemýšlela jsem asi takto: „Takhle Petera nezískám nikdy. Kdoví, snad mu nepřipadám ani trochu milá a nemá potřebu důvěrnosti. Co když na mne myslí jen tak povrchně? Musím žít dál sama, bez důvěry a bez Petera. A vbrzku snad zase bez naděje, bez útěchy a očekávání. Ach, kdybych si mu teď mohla položit hlavu na rameno, abych se necítila tak beznadějně osamělá a opuštěná. Kdoví, třeba ke mně vůbec nic necítí a hledí na ostatní taky tak vlídně. Možná jsem si jen namlouvala, že to platí mně. Ach Petře, kdybys mě jen mohl slyšet nebo vidět! Ale pravdu, která by možná znamenala zklamání, tu bych neunesla.“

Později jsem zase byla plná naděje a očekávání, ale uvnitř mi ještě tekly slzy.

Tvá Anne

šťastně
svo
ji

Šťastně svoji

Cíle

Žáci:

- Pojmoují úskalí s vymezováním manželských rolí.
- Na konkrétním příkladu kulturně a nábožensky smíšeného manželství uvedou podstatné hodnoty vztahu dvou lidí.

Věková kategorie

- žáci SŠ

Využití v předmětu

- občanská výchova, průřezové téma výchova demokratického občana a multikulturní výchova

Čas

- 90 – 120 minut

Pomůcky

- flipchartové papíry, fixy, notebook a připojení na internet, dataprojektor, film *Romeo a Julie 3. tisíciletí* dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/20656226268-eastsidestory-romeo-julie-3-tisicileti/>, délka 60 minut.

Průběh aktivity

Vstupní / evokační část:

Zeptejte se žáků zda:

Má někdo osobní zkušenost s lidmi, kteří žijí ve smíšeném manželství, kde každý z partnerů pochází z jiné kultury nebo má jiné náboženské vyznání?

Četl někdo knihu či viděl film, které tuto problematiku reflektují?

Hlavní část:

- Pusťte žákům film *Romeo a Julie 3. tisíciletí* bez dalšího zadání, pouze vyzvěte žáky, ať pozorně sledují, protože budou následně pracovat s informacemi z filmu.
- Po promítání na protilehlé stěny třídy pověste cedule s nápisy SOUHLASÍM a NESOUHLASÍM.
- Přečtete žákům připravená tvrzení (viz níže). Každý žák musí ke každému tvrzení zaujmout stanovisko tak, že se postaví buď k nápisu SOUHLASÍM nebo NESOUHLASÍM podle toho, jaké je jeho stanovisko. Po každém tvrzení zástupci obou názorů prezentují svá stanoviska, zdůvodní, proč se rozhodli souhlasit či nesouhlasit. Pokud někoho argumenty druhé strany přesvědčí, může změnit své rozhodnutí. Vyzvěte žáky, aby při svých „obhajobách“ použili i konkrétní údaje z filmu. Zapisujte přitom na flipchartový papír u každého tvrzení počet žáků, kteří souhlasili a kteří nesouhlasili s tvrzením.

Tvrzení:

1) Těžkosti a neporozumění v manželství jsou způsobeny tím, že:

- oba pocházejí z jiného státu s jinými pravidly, kulturou, případně jiným vyznáním;
- nemají pochopení pro odlišné pojetí genderových rolí;
- vždy jeden nemůže najít zaměstnání;
- podléhají stereotypu každodenního života;
- mají odlišný pohled na způsob zacházení s penězi;
- mají odlišné povahy;
- nemilují se.

2) Manželství se daří protože:

- chápu odlišné pojetí genderových rolí;
- jiskru vztahu vytváří odlišné kulturní zázemí (odlišné zvyky, vyznání);
- rádi žijí v cizí zemi;
- musí čelit stereotypům každodenního života;
- každý jinak zachází s penězi;
- mají odlišné povahy a vzájemně se doplňují;
- milují se.

Závěrečná část / reflexe:

- Na závěr se ještě společně zamyslete nad otázkou: *Jaké aspekty hrají při soužití ve smíšeném manželství klíčovou roli?*
- Při reflexi je možné znovu projít postupně otázky a reflektovat to, jak se změnil pohled na aspekty ovlivňující manželství, pokud byla otázka formulována pozitivně (např. u kulturních či náboženských rozdílů). Zde se lze vrátit k flipchartu, na kterém jsou zaznamenány počty souhlasných či nesouhlasných odpovědí. Vyberte ta témata, u kterých bylo u obou otázek hodnocení vztahu jako nevyhovující. To lze posléze srovnat s výpověďmi obou manželů, kdy pouze tři aspekty lze označit jako nepodnětné,

a to že „oba pocházejí z jiného státu“, „mají problém s financemi“ a „vždy jeden nemůže najít zaměstnání“. U těchto aspektů by bylo těžké obhájit jejich přínos pro manželský vztah. Zajímavá by mohla být diskuze nad aspektem „stereotypů každodenního života“, které jistě nelze označit za přínosné, zároveň je to však okolnost, se kterou je nutné se potýkat a také se tím člověk učí mnoho podstatných věcí pro život obecně. Všechny tyto aspekty však jsou běžnou součástí problémů mladých rodin kdekoliv na světě. Zde je vhodné zdůraznit, že oba manželé čelí především okolnostem, které nelze nijak kulturně či nábožensky odlišit. V tomto případě se kulturní či náboženské rozdíly ukazují v příběhu jako důležitá součást vztahu, bez které by vztah nebyl naplněn. Hlavní hrdinka přímo říká, že kulturní odlišnost je pro ně „jiskrou“ vztahu, bez které by chyběla hlavní podstata, což je vyjádřeno i v komentáři autorky filmu na závěr dokumentu. Nejdůležitější je pak odkaz na poslední aspekt týkající se lásky. Z celého dokumentu je evidentní, že jakékoliv odlišnosti či těžkosti lze překonávat, pokud je přítomná vůle k tomu spolu být. A komplikace mohou vznikat i u lidí z tak odlišného kulturního zázemí zcela banálně, jako např. z důvodů finančních či z důvodu „zevšednění vztahu“.

* Poznámka:

Při závěrečné reflexi aktivity je třeba předejít tomu, aby se dospělo k zevšeobecnění daného konkrétního soužití jako typického příkladu muslimsko ateistického manželství. Výklad by měl být založen naopak na zdůraznění vlivu individuálních charakteristik a podmínek, které utvářejí vztah. Pokud by žáci měli tendenci z filmu vyvozovat zastřešující soudy o chování muslimů, navrhneme sledovat na dalších hodinách některé z časosběrných dokumentů od Heleny Třeštílkové „Manželské etudy“. Ve srovnání s těmito dokumenty se lépe znázorní, že procesy a mechanismy, jaké prožívají manželé z dokumentu Romeo a Julie 3. tisícletí jsou téměř identické jako v „obyčejném“ českém „monokulturním“ manželství.

Tato aktivita částečně čerpá z internetového kurzu eVarianty, Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s.

VAR^oANTY

MŠMT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

